

Posudek vedoucího bakalářské diplomové práce:

Martin ŠIMAN, *Jan Slavík - historie a přítomnost*, FHS UK Praha 2010, stran 70.

Práce se ve svém názvu přihlašuje k rozboru díla českého historika Jana Slavíka. Krom toho však její autor věnuje ještě značnou pozornost názorům Jaroslava Werstadta a rozebírá a porovnává monografie věnované Leninovi od Slavíka a od Zdeňak Nejedlého. Za svoji hlavní otázku si klade (s. 11-12) to, jak zejména tito historikové řešili vztah filosofie a historie, vlivu přítomnosti na poznávání dějin a nakolik se při řešení těchto otázek dostávali k pojetí historie jako *služby přítomnosti* či jako *služky* určité *ideologii* (s. 12, tyto termíny odvozuje z Werstadtova výkladu, s. 22). Tyto otázky vztahuje Martin Šiman jednak k vybraným pracem výše uvedených autorů, jednak k prvému (meziválečnému) a druhému (1947) sjezdu československých historiků. Na příkladu Jana Slavíka ukazuje, jak se při svém koncipování role přítomnosti při poznávání minulosti pozvolna Slavík dostával od teorie poznání k ideologicky podmíněným postojům. Přece však se jeho vývoj jeví stále ještě jako setrvávání na kriticko-analytičtějších pozicích, než zaujímal Zdeněk Nejedlý. Právě porovnání Slavíkova a Nejedlého "Lenina" (s. 61-63) ukazuje, jak se v Nejedlého provedení historie postupně proměňovala ve služku ideologii.

Na předkládané práci hodnotím kladně především to, že autor velmi dobře porozuměl rozebíraným Slavíkovým, Werstadtovým a Nejedlého textům. Adekvátním způsobem v nich identifikuje základní problémy, myšlenkově proniká do argumentační stavby samotných diskusí z 30. a 40. let. Nosné je po mém soudu i akcentování otázky posunu od "služby", kterou by mohlo dějepisectví poskytovat dnešku, k postavení "služky". Velmi vhodně je rovněž vybráno téma vývoje v Sovětském Rusku, resp. SSSR jako indikátoru ideologické závislosti Slavíkova či Nejedlého postupu.

K předložené práci mám však zároveň dvě obecnější připomínky: Obě však především chápu jako podněty do diskuse při ústní části obhajoby a jako náměty pro autora, pokud by se chtěl této tématice věnovat v dalších pracích.

(1.) Martin Šiman vychází z dostatečného okruhu pramenné literatury, přece však by bylo možné využití ještě některé další studie k otázkám teorie dějepisů. Možnosti jejich využití bych spatřoval především v tom, že by se z nich dal odvodit *analytický pojový aparát*, jenž by byl nezávislý na vlastních rozebíraných textech a jenž by tudíž poskytoval větší možnost podívat se na Slavíkovy, Werstadtovy či Nejedlého texty "zvenčí". Předkládaná práce totiž čte především rozebírané texty jejich *vlastním* pojmovým aparátem. Kdyby se kupříkladu vyšlo ze základních rozlišení typu "*hodnotový horizont*" a "*teoretický horizont*" dějepisné práce (Ch. Lorenz), nebo z odlišení "*positivistického* způsobu dějepisného výkladu", usilujícího o

explanaci, a "způsobu *hermeneutického*", usilujícího o porozumění (*understand, verstehen* - rovněž Ch.K Lorenz, jednotlivé studie v *Companionu* vydaném A. Tuckerem), rozlišení "*analytického*" a "*holistického* přístupu" (a pod.), mohlo by se dosáhnout rozboru studovaných pramenných textů, jenž by byl více nezávislý na jejich vlastním pojmosloví. Posun od "služby" ke "šlužce" je, kupříkladu, zajisté správně vystižen. Avšak lze se zároveň ptát, zda se s tímto nárůstem politické a ideologické angažovanosti dějepisu (tj. s deformací "hodnotového horizontu" od kontrolovaného a reflektovaného "vzutahování k hodnotám" k propagantistickému přitakávání) nerozvíjely jiné roviny historiografické práce, které by (např. díky soustavnějšímu ukotvení analytických nástrojů v rámci "teoretického horizontu" a "*analytického* přístupu") umožňovaly se této ideologizaci bránit. Autor práce, uznávám, se tím zčásti zabývá. Přece však by se v této věci mohlo přikročit k soustavnějšímu rozboru.

(2.) Pojmy/termíny jako je "přítomnost", "minulost", "dnešek", "doba", "dějiny" atd., byly - a bohužel namnoze ještě stále jsou - v českém dějepisectví užívány vesmes *nereflektovaně*, *nevymezeně*, namnoze jen v jejich žurnalistické sémantické rozplizlosti a nezřetelnosti, jako pouhé rétorické figury. Toho si je Martin Šiman vědom a snaží se vyjasnit významy, které jim kupříkladu Slavík připisoval. Domnívám se však, že by bývalo vhodnější, kdyby se autor posuzované práce pokusil tyto pojmy sám, či za pomoci literatury, soustavně vymezit a následně poměřoval jejich užívání Slavíkem, Werstadtem, Gollem, Pekařem či Nejedlým vztažením k takto - vůči vlastním pramenným textům "uměle" (či ideálně-typicky) - vytvořeným definicím.

Předkládanou práci považuji za v zásadě zdařilou, myšlenkově vyzrálou a pojmově utříděnou. Autor jejím zpracováním prokazuje svoji způsobilost identifikovat podstatné problémy vývoje českého historiografického myšlení. Proto ji *doporučuji k obhájení*. I přes uvedené připomínky ji navrhuji hodnotit jako *výbornou*.

Jan Horský

29. května 2010